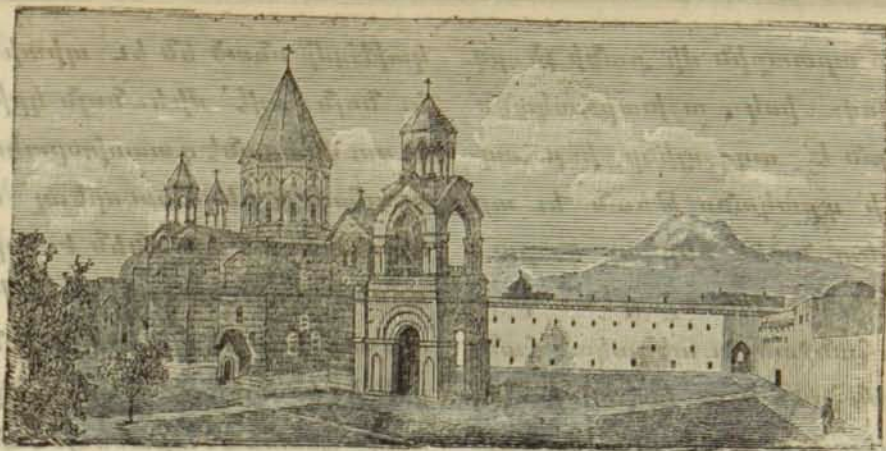

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Ժ. — ՇՐՋԱՆ Ժ.

ՏԱՐԻ Ժ. — ՀՈԿՏԵՄ. 31.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՈՒՐ ՊԵՏ. Է ՊԱՏՄԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐՈՋԻՉՆԵՐԸ *).

Արարատ ամառադրոյո նախընթաց թիւերէն միոյն մէջ մեր Եկեղեցւոյ Համար արժանաւոր քարոզիչներ ունենալոյ կարօտութիւնը մի տեսութեամբ ներկայացնելով՝ խօստացուած էր բացատրել թէ ինչպէս եւ ո՞ր պէտք է պատրաստել քարոզիչները:

Աւելորդ է յաւէտ եւ միշտ յիշել զի՝ Հայոց Եկեղեցւոյ եւ Ազգի մէջ տարբեր միանգամայն օտարազգի մարմին-

ներ չկան, ուստի եւ ոչ կարօտութիւն կամ հարկ կայ խտրութիւն դնելոյ՝ որ իւրաքանչիւր տարբեր կամ օտար մարմին, կրօնականն՝ եկեղեցւոյ համար պաշտօնեաներ, եւ աշխարհականն՝ իւր ցեղին կամ ազգին համար ուսեալ եւ կրթեալ անգամներ պատրաստելոյ յատուկ յատուկ պարտաւորութիւնը ըստանձնեն եւ այնպէս ջանան:

Ի՞նչ որ այլոց ազգաց եւ բազում եկեղեցեաց՝ օրինակի աղաքաւ՝ Հռուսկականութեան եւ Աթուրականութեան հպատակող քրիստոնէից մէջ թէ քաղաքական ինքնիշխան տէրութիւն ունենալով եւ թէ լոկ հպատակ գտնուած ազգութեանց եւ ցեղից ընդ միմեանս ունեցած տարբերութիւններէն եւ խտրութիւններէն ստիպեալ՝ ակամայ կամ կամաւ կգործեն իւրաքանչիւրն իւր գոյութիւնը ապահովելոյ համար եւ կջանան միշտ պատրաստութիւնը տեսնել՝ ունենալ, այնպէս որ եկեղեցականն լոկ կրօնական

(*) Քարոզիչ անելով մեր Հայրս առհասարակ մեր Եկեղեցական եւ Ազգային պաշտօնեաները պիտի իմանա՞մք. վասն զի տարբեր նպատակով՝ Հռուսկականաց՝ Աթուրականաց եւ այլոց նման քարոզիչներ ունենալոյ ոչ կարողութիւն եւ ոչ կարօտութիւն ունինք. բաւական է որ առ այժմ մեր զմեզ պաշտպանեմք՝ մեր կրօնը՝ Եկեղեցին՝ աղօր եւ լեզուն յարատեւ դոյրութեամբ մէջ տպագրուելով:

գիտելեօք եւ արտաքին մի քանի լծորդ-
առարկաներով, իսկ աշխարհականն՝
կամ որ ձիշան է՝ աղգայինը իւր աղ-
գային լեզուի՝ գրականութեան եւ այլ
գիտելեաց հետ՝ նաեւ ներկայ դարուս
լուսաւորութեան՝ յառաջագէտ՝ զար-
գացման պահանջած եւ տեղական հան-
գամանաց անհրաժեշտ կարեւոր պի-
տոյից համաձայն ուսմամբք եւ կրթու-
թեամբք պատրաստել եւ զարգացնել,
առաջինն՝ եկեղեցական պաշտօնեաներ՝
քարոզիչք եւ հոգեւոր որդիք, իսկ երկ-
րորդն՝ ընտանեաց եւ աղգի անդամներ
եւ պաշտպաններ՝ ինչպէս նաեւ կեն-
ցադավարութեան պաշարներով զօրա-
ցած եւ զարգացած որդիք։ Իսկ հա-
րադատ Հայոցս մէջ այնպէս չէ, վա-
սըն զի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ
Աղգի պաշտօնեայք եւ որդիք՝ թէ
հարադատ արեւակից կամ աղգակից
եւ թէ կրօնակից՝ այս ինքն մի եւ նոյն
եկեղեցւոյ եւ Աղգի հարադատ որդիք
են, եւ երկուքն եւս միմեանց համար
են եւ ոչ օտարին, երկուքն եւս մի եւ
նոյն նպատակ եւ եռանդ ունին, երկու-
քն եւս միմեանց անցակից՝ պաշտպան
եւ պահապան, միմեանց կարեւոր եւ
կարօտ, մի եւ նոյն սերունդէ լինելով՝
մի եւ նոյն լեզուն՝ պատմութիւնը եւ
գրականութիւնը ունին՝ կուսանին եւ
կտրեն, ստորբերութիւնը՝ միոյն պաշ-
տօնական ներկայացուցիչ կամ պաշտօ-
նեայ, եւ միւսոյն՝ Աղգի եւ եկեղեցւոյ
կազմութեան որդիք եւ անդամք գրո-
նուելոյն մէջ է, ուստի երկուքն եւս
խտրութեանց պէտք չունին, երկուքն
եւս մի եւ նոյն հոգեւոր եւ աղգային

կաթամբ սնած են եւ պիտի սնանին, մի
եւ նոյն բովէ՝ մի եւ նոյն կրթարանէ եւ
ուսումնարանէ դաստիարակութեամբ եւ
ուսմամբք բեղմնաւորեալ՝ զարգացած՝
եւ վառուած կիջանեն եւ պիտի իջանեն
գործնական ասպարէզ։ Եթէ մինը իբր
պաշտօնեայ եւ պաշտօնական ներկայա-
ցուցիչ կրօնական գիտելեաց՝ զոր օրի-
նակ, Աստուածաբանութեան եւ հոգե-
բանութեան մէջ աւելի պիտի զարգանայ
եւ ճոխանայ, իսկ միւսը՝ կենցաղավա-
րութեան պիտոյից եւ պահանջմանց
համաձայն՝ արուեստից՝ ճարտարագի-
տութեան՝ մեքենագործութեան մէջ ան-
շուշտ առաւել պիտի աշխատի եւ յատ-
կապէս մի որոշ ճիւղը ուսանի, բայց
եւ այնպէս աղգային գիտելեաց՝ լեզուի
եւ կրօնական ընդհանրական ուսմանց
մէջ անհրաժեշտ միօրինակ պարտք եւ
ջանք ունին եւ հանապազանշուշտ պի-
տի ունենան։

Ապաքէն կարող ենք ուրիշ կերպ
վարուիլ։ Եթէ Վոթերականը կամ
Հռովմէականը՝ Հայաստանեայց եկեղեց-
ւոյ եւ Աղգի պաշտօնեայ կամ պաշ-
տօնեաներ լինին, նոյն իսկ Վոթերա-
կանաց կամ Հռովմէականաց դպրոցաց
մէջ եւ նոցա աղգեցութեանց ներքեւ
ուսած եւ զարգացած Հայեր լինին, ինչ-
պէս կկարծէք եւ ինչ կյուսաք, ուղղա-
կի Հայոց եկեղեցւոյ եւ Աղգի ինքնու-
րոյն հարադատ շահուց հաւատարմու-
թեամբ եւ նախանձայուզութեամբ կը
ծառայեն եւ Հայութեան՝ Հայոց գո-
յութեան ասպահով յարատեւութեան
համար անձնանուէր կշահատակին։
— Ոչ երբէք։ Վասնզի Հայ — Հռովմէա-

կանները՝ Հայ — լուծերականները եւ նոցա առհասարակ հայատեաց պաշտօնէից եւ ժողովրդեան ոչ սակաւ մասին հայատեաց ուղղութիւնք՝ ջանք եւ ներգործութիւնք բաւական են դմեղ համոզելոյ համար, որ ինչպէս ցարդ գործած են, նոյնպէս միշտ հակառակը պիտի գործեն. վասն զի նոցա շահը կը պահանջէ՝ որ բոլոր ազգութիւնքը ջրնջութին եւ իւրեանց պատկանած մի կրօնով ի մի շաղկապուին, զոր փորձով ամեն մարդ գիտնալ կարող է:

Աւստի ինչպէս պաշտօնեայք եւ քարոզիչք մեր եկեղեցւոյ եւ Ազգի հարազատ որդիներէն՝ մեր արեւակից եւ կրօնակից հարազատ եղբայրներէն՝ Հայերէն պիտի լինին, նոյնպէս նոքա բոլորովին եւ ըստ ամենայնի մեր Ազգի եւ եկեղեցւոյ հոգեւոր եւ ազգային կաթամբ խնամուած՝ մեր Ազգային — Հոգեւոր դպրոցաց մէջ՝ Հայկական ոգւով՝ դաստիարակութեամբ՝ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ծիրով եւ շահուց նախանձայողութեամբ՝ վառուած՝ բարի կրթութիւն եւ ուսում պատշաճ պիտի լինին եւ միշտ պիտի զարգանան. միեւնոյն ժամանակ կուզէ գիտնալով՝ կուզէ առանց կանխաւ գիտնալոյ իւրաքանչիւր ուսանողի ապագայն թէ ինչ պիտի լինի եւ ինչ վիճակ պիտի ընդունի, պէտք է որ անխտիր ամենայն Հայ՝ ամենայն ուսանող՝ ուսմանց եւ կրթութեանց Հայկական մի յարկի*) ներքեւ՝ միատեսակ

ուղղութեամբ՝ Հայութեան ոգւով եւ զգացմամբ՝ պատրաստուին եւ զարգանան, գրեթէ մի սիրտ եւ մի հոգի՝ մի իղձ եւ մի եռանդ՝ գլխաւոր մի ուղղութիւն եւ վերջին նպատակ ճանաչած եւ ուսած լինին:

Սակայն մեր ունիմք այսպիսի դպրոցներ, ուր եւ քանի՞ հատ կգտնուին:

Պահութիւն Աստուծոյ՝ խիտ շատ դպրոցներ եւ համարեայ թէ ամեն տեղ ունիմք, սակայն ոչ միոյն վերայ մատնացոյց լինել չեմք կարող: Փիւղօրէից ծխական դպրոցները հազիւ մեր մայրենի լեզուն եւ կրօնը կաւանդեն տէրութեան լեզուն հետ: Վանական դպրոցք սակաւ ինչ տարբերութիւն ունին: Միջնակարգ դպրոցները եւ դպրանոցները սակաւաթիւ են, եւ համեմատութեամբ իրերաց՝ առաւելութիւնք եւ պակասութիւնք խիտ շատ ունին թէ եւ ուղղութիւնը ըստ մեծի մասին միեւնոյն է եւ նպատակը մի է, նոյնպէս գրեթէ՝ ուսմանց ընդհանուր ծրագիրները միատեսակ են, ըսոյց աւանդուած առարկայից մէջ շատ թերութիւնք կան եւ շատ առարկաներ պակաս են, վասն զի երկու-երեք դպրոցէն զատ՝ միւս դպրոցք եւ դպրանոցք կարեւոր եղած գրամական մուտքը լրիւ չունին եւ ոչ ապահովուած են, ըագումք դրամոց մեծ կարօտութիւն կրկրեն, տարեկան կարեւոր եղած դրամոց եւ մոխր հազիւ մի քառորդ մասը կամ կէսը ունենալով՝ շատ առարկաներ բարձի թողի եղած են եւ դասարաններու քանակութիւնը եւ սահմանը միայն ծը-

(*) Մեր մտք ըստ նիւմականին լոկ մի շէնր կամ տունը հասկացնել չէ:

րագրոց մէջ կմնան եւ չեն իրագործուիր, իսկ զի Երան զիս և Եղաթը Եստիան չէ*):

Արգ այսպիսի գպրոցներէն կարելի է մեր Ազգին եւ Եկեղեցւոյ կարեւոր եղած՝ եւ ամեն կարգի եւ աստիճանի յատուկ ծրագիրը ի մի կրթական ծրագիր ամփոփուած կատարելապէս ունենալ եւ ըստ այնմ ուսեալ եւ զարգացած պաշտօնեաներ՝ քարոզիչներ՝ եւ Հայ ազգի ու Եկեղեցւոյ անդամք եւ որդիք պատրաստել՝ եւ այն միատեսակ կրթութեամբ եւ զարգացմամբ, — Երբէք չէ կարելի:

Ուրեմն երբ դրամ եւ միջոցներն կրպակասին, եւ ընդհանրապէս միատեսակ ծրագրով գպրոցներ ունենալոյ եւ մեր ամեն աստիճանի եւ կարգի եղբայրները միատեսակ ուղղութեամբ՝ ուսմամբք եւ զարգացմամբ կրթելոյ համար գէթ այժմ շատ դժուարութիւնք կան, եւ չէ կարելի սպասել այնքան՝ մինչեւ որ պատրաստուին եւ բաղձացեալ ուղղութեան հասնին, որով Եկեղեցւոյ եւ Ազգի պաշտօնեաներ միանգամայն քարոզիչներ պատրաստելոյ նախամեծարելի պէտքը բարձի թողի անել, կմնայ գէթ վերջինները պատրաստելոյ համար կեդ-

րոնում՝ մի արժանաւոր ուսումնարան ունենալ, եւ ահա առ այժմ այս վսեմ պաշտօնը ստանձնած է Մայր Աթոռոյ Դէորգեան ձեմարանը, որոյ զոգ ընդ ձեմարանականին ունեցած Վարանոցահան Ժող եւ նորա ծանրութիւնը արդէն բաւական է հասկացնելոյ համար՝ որ գրեթէ ամեն տեղ եւ ամեն կարգի մեր գպրոցներ եւ ուսումնարաններ որ աստիճան կարօտ եւ թերի գրութեանց մէջ կգտնուին գրամական չափազանց անձկութեանց պատճառը ունենալով, որով եւ չեն կարող ձեմարանին օգնել եւ միջոց տալ՝ զայն միայն ձեմարանական մասում պահպանելոյ դիւրութիւնը եւ ուղղութիւնը ունենալոյ համար:

Մինչեւ որ մեր ազգի միջոցները ներքին վերել բացատրածս միատեսակ ծրագրով՝ կրթութեամբ եւ ուղղութեամբ ամեն տեղ գպրոցներ ունենալ եւ այնպէս պատրաստել մեր Ազգի ամեն կարգի եւ աստիճանի անհատները, առ այժմ պիտի բաւականանամք Դէորգեան ձեմարանով, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Ազգի համար մտաւորական եւ բարոյական ընտիր եւ գեղեցիկ պաշարներով օժտեալ ոչ միայն արժանաւոր անդամներ՝ որդիք եւ վարժապետք, այլ եւ Եկեղեցական պաշտօնեաներ միանգամայն քարոզիչ-

(*) Իսկ եթէ առանց մեր Ազգի դրութիւնը քաջ գիտնալոյ եւ կշռելոյ՝ առհասարակ կանխաւ ջանամք նախ դրամական միջոցները գտնել եւ ապահովել՝ եւ ապա գպրոցները բանալ, դուքէ տասն տարուայ մէջ մի կամ երկու տեղ հազիւ մի մի գպրոց բանալ եւ ունենալ յաջողութիւն, եւ այս միջոցը որբան մեղ մեռնաւ եւ օգտաւէտ կրնայ լինիլ, եւ մէ ուրիշ ինչ միջոց կունենամք մեր լեզուն՝ գրականութիւնը եւ կրօնը ուսուցանելոյ եւ մեր եղբայրք կրթելոյ համար: Ընդհակառակն աւելի մեծ վնաս կը

կրնար, մանաւանդ եթէ ուրիշ ապահով միջոցներ եւս չունենալով՝ պէտք է սպասել եւ մինչեւ երբ, կամ եթէ ի պատրաստի գտնուած օտար տեղեր պէտք է յաճախել եւ միայն օտար ուսում եւ կրթութիւն ստանալ — Այս կարեւոր խնդրոյ համար ի նկատգայ թերմս մի տեսութիւն կունենամք:

ներ պատրաստելոյ վսեմ՝ պաշտօնը ըստանձնած է եւ կգործէ, եւ Աստուծոյ կամօք ու յաջողութեամբ՝ 5 — 6 տարիէն կարող է իւր արգիւնքը ցուցանել:

Այսու ամենայնիւ պէտք է անխոնջ ջանալ նաեւ՝ որ մեր բոլոր դպրոցաց դրամական աղբիւրները հետզհետէ ընդարձակուին եւ բազմացեալ ուղղութիւն եւ արգիւնքը ընդհանրապէս ունենան, որ չափազանց դժուար չէ՝ եթէ համաձայն սիրով՝ եռանդեամբ՝ յարատեւ ջանք եւ կամք լինի:

Վ. Ե. Մ.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻՎ ԿՈՆԴԱԿ

ԵՓՐԵՄ ԿԵԹՈՒՂԻԿՈՍԻ.

Երջանկայիշատակ Եփրեմ՝ Կաթուղիկոսի հետագայ անդրանիկ կոնդակը, զոր ի Հայրապետութիւն Հայոց օծուելէն զկնի ուղղած է Հայոց Խրիմու ի Ռուսաստան, եւ պատմական հետաքրքրական պարբերութիւնք ունենալոյն համար՝ արժան դատուեցաւ իբր յիշատակարան հրատարակել ի տեղեկութիւն մերազնէից:

«Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Տէր Եփրեմ եւ շնորհիւ նորին Կաթուղիկոս եւ Ծայրագոյն Պատրիարք ամենայն Հայոց Աստուածայնոյ Առաքելականի Եկեղեցոյս Քրիստոսի նաեւ բարձրագահ եւ հրաշագարգ՝ սքանչելի մեծի Աթոռոյս Սրբոյ Կաթուղիկէ Եկեղեցոյ Էջ-

միածնի Քահանայապետական անդրանիկ Կոնդակաւ մերով նուիրեմք կենսածիր ողջոյն Քրիստոսական հանդերձ Աստուածային բազմապատիկ օրհնութեամբ եւ արգիւնարար սիրով սրբոյ Հոգւոյն Աստուծոյ՝ ձեզ ամենեցուն համօրէն սիրելի զաւակացդ սրբոյ Լուսաւորչին եւ Մայր Աթոռոյ նորա՝ որք էք ի սահմանս Արիմու բարեճոխ քաղաքոդ, ի Քէֆէ, ի Էսքի Ղրիմ, ի Ղարասու, ի Կեօղու, ի Ազմէշիթ, ի Բաղչասարայի, Յօրբաղար, եւ ի շրջակայս գոցին եղեալ ամենայն Հայկազնէից, նախ յաջորդափոխ Ղազար եւ վանահայր Վրդանէս արժանապատիւ վարդապետաց, սրբակրօն Քահանայից Աւագաց եւ երկրորդաց, շնորհափայլ Սարկաւագաց, եւ բնակից կղերիկոսական իմբից, ապա՝ գերափառունակ պայծառափայլ Իշխանազնէից, բարձր գերազանց մեծաշուք աստիճանաւորաց, եւ բարձր բարեծնունդ պերճապատիւ ազնուականաց Հայոց, նաեւ աստուածասէր եւ ազգասէր գերայարգ Գլաւայից *), Հոգաբարձուաց եւ արդարաքննին դատաւորաց մերազանց, հաւատարիմ եւ աշխատակիր Գանձապետաց, Աթոռակալաց եւ Երէցփոխանաց, ճշմարտաբան անխաղախ վաճառականաց, քաջահմուտ եւ հանձարեղ վայելչագործ Արհեստաւորաց, արդարաւաստակ քրտնաջան Երկրագործաց, եւ ամենայն Աստուածասէր ժողովրդոց Արամազնէից արանց եւ կանանց, հարստաց եւ աղքատաց, մեծաց եւ փոքունց, ծերոց եւ տղայոց, եւ ա-

(*) Քաղաքապետ: